

Sprakeloos

Tom Lanoye

Door Joni De Mol

Over de auteur

Tom Lanoye (Sint-Niklaas, 27 augustus 1958) woont en werkt in Antwerpen (België) en Kaapstad (Zuid-Afrika). Hij is romancier, dichter, columnist, scenarist en theaterauteur. Hij is een van de meest gelezen en gelauwerde auteurs van zijn taalgebied (Nederland en Vlaanderen), en kind aan huis bij alle grote Europese theaterfestivals. Zijn naam wordt uitgesproken op zijn Frans: /lanwa/.

Lanoye was de jongste zoon van een slager. Hij bezocht in Sint-Niklaas het Sint-Jozef-Klein-Seminarie College, toentertijd nog een jongenscollege. Hij studeerde Germaanse Filologie aan de Universiteit Gent. In die jaren was hij ook actief lid van het vrijzinnige Taalminnend Studentengenootschap (TSG) 't Zal Wel Gaan.

In 1982 was Lanoye uitgever en redacteur van het blad *'t Zwarte Gat*. Van dit blad verschenen slechts vier afleveringen. Bij de Antwerpse gemeenteraadsverkiezingen van 2000 was hij lijstduwer bij Agalev, om de strijd tegen het Vlaams Blok kracht bij te zetten.

In 2003 werd Lanoye de eerste stadsdichter van Antwerpen, de eerste Vlaamse gemeente waar het stadsdichterschap werd ingevoerd. Gedurende de twee jaar van zijn stadsdichterschap schreef hij 13 gedichten en menige speech, later gebundeld in de gelegenheidsuitgave *Stadsgedichten*.

Naast schrijver is Lanoye ook ondernemer, zijn onderneming heet L.A.N.O.Y.E. nv.

Tom Lanoye komt vaak op zowel de radio als op televisie, niet alleen in België, maar ook in Nederland. Verder treedt hij op in theaters. Zijn provocerende uitspraken bezorgen Lanoye regelmatig publieke belangstelling. Hij identificeert zichzelf als atheïst.

Lanoye leeft en werkt in Antwerpen en Kaapstad (Zuid-Afrika). Zijn literair werk is in meer dan tien talen gepubliceerd of opgevoerd.

Literair werk

Vanaf 1981 tot 1982 vormde Tom Lanoye samen met James Bordello (= Peter Roose) een duo dat optrad als 'de Twee Laatste Grote Poëtische Beloften Van Net Voor De Derde Wereldoorlog'. Ze gaven hun boekjes uit in eigen beheer en traden op in Gentse studentencafés. Een jaar later nam het duo deel aan de Nacht van de poëzie in Utrecht. Ook schreef Lanoye polemische stukken voor de tijdschriften *De Zwijger*, *Propria Cures* en *Humo*.

In 1985 verscheen zijn prozadebuut, de semi-autobiografische roman *Een slagerszoon met een brilletje*. Na een televisieoptreden in hetzelfde jaar bij Sonja Barend werd hij een bekende Vlaming. Andere boeken van zijn hand zijn *Alles moet weg* (1988), de melancholieke

roman *Kartonnen dozen* (1991) en de trilogie *Het Goddelijke Monster*, *Zwarte tranen* en *Boze tongen* waarin het uiteenvallen van België beschreven wordt. Een tiendelige televisieserie naar deze trilogie werd in het najaar van 2011 uitgezonden op één.

In het buitenland werd Lanoye opgemerkt als hedendaags dramaturg met zijn twaalf uur lange bewerking in verzen van acht stukken van Shakespeare, *Ten Oorlog* (1997).

Lanoye begon als *enfant terrible*, maar werd een gevestigd schrijver die zich wijdt aan 'alle vormen van teksten en schriftuur, zowel voor boeken, kranten, tijdschriften en andere drukwerken als voor toneelopvoeringen, cabaret- en zangvoorstellingen, dit alles onder eender welke vorm en in de meest ruime zin van het woord' (citaat uit de statuten van de in 1992 opgerichte *naamloze vennootschap L.A.N.O.Y.E.*). Hij treedt geregeld op in schouwburgen met literaire shows, die eerder theatermonologen dan lezingen zijn. Voorts is er de bestseller *Het derde huwelijk*, naast internationaal meermaals geënceneerde toneelstukken als *Fort Europa*, *Mamma Medea* (vrij naar Euripides), *Mefisto for ever* (vrij naar Klaus Mann) en *Atropa. De wraak van de vrede* (vrij naar Euripides, Aeschylus, George W. Bush, Donald Rumsfeld en Curzio Malaparte). Die laatste twee stukken vormen begin en slot van *De triptiek van de macht* van regisseur Guy Cassiers. Ze werden in diens encensering beide uitgenodigd op het Festival d'Avignon.

In 2007 werd hij genomineerd voor De Gouden Uil en de Libris Literatuur Prijs voor zijn roman *Het derde huwelijk*. In hetzelfde jaar won hij in Nederland de Gouden Ganzenveervoor zijn oeuvre en kreeg hij een eredoctoraat van de Universiteit Antwerpen.

Eind 2009 verschijnt zijn roman *Sprakeloos*, die handelt over de dood van zijn moeder - een amateuractrice die, na een beroerte, haar spraak verliest. *Sprakeloos* laat zich lezen als een onverwacht vervolg, achttien jaar na dato, op het al even autobiografische *Kartonnen dozen*. In 2010 prijkt het boek op de shortlists van De Gouden Uil, de Libris Literatuur Prijs, de AKO Literatuurprijs en kaapt het De Gouden Uil Publieksprijs weg. Tom Lanoye wordt er volgens de cijfers van Boek.be de bestverkopende auteur van de lage landen mee. In 2011 wordt het boek andermaal genomineerd, ditmaal voor de Boek-Delenprijs, die 'het Leesclub-boek van het Jaar' bekroont. *Sprakeloos* wordt dat jaar bekroond met de Henriette Roland Holst-prijs. Het boek vindt zijn weg naar onder meer Frankrijk, Zuid-Afrika en Denemarken.

Op verzoek van de Stichting CPNB schreef Tom Lanoye in 2012 een novelle Heldere hemel als Boekenweekgeschenk. Tom Lanoye is de vierde Belgische auteur van het Boekenweekgeschenk, Hubert Lampo (1969), Marnix Gijsen (1978) en Hugo Claus (1989) gingen hem voor. Het was de eerste maal dat een Boekenweekgeschenk ook in Vlaanderen werd verspreid.

Bij de verkiezing van de populairste klassieker uit de Vlaamse literatuur in 2012 eindigde zijn roman *Sprakeloos* (2009) op de derde plaats, na Louis Paul Boons *De Kapellekensbaan* (1953) en *Van den vos Reynaerde* (13e-eeuws epos).

Op 4 september 2013 verschijnt de roman *Gelukkige Slaven*. Lanoye belandt er voor de eerste maal mee op nr 1 in zowel de Nederlandse Boekentoptien van NRC Handelsblad als in de Vlaamse Boekentoptien van De Standaard. De roman krijgt in december van dat jaar de NRC-prijs voor beste seksscène van het jaar toegekend en belandt in 2014 op de longlist voor zowel de Libris Literatuur Prijs als de De Gouden Uil.

Op 3 januari 2014 komt *Sprakeloos* op de Nederlandse radio, als hoorspelbewerking van de voorstelling van het boek en gebracht door Lanoye zelf. Op 19 januari wordt aan Lanoye de Constantijn Huygensprijs 2013 uitgereikt voor zijn hele oeuvre.

Theater

Lanoye treedt op met zijn teksten in theaters in België en Nederland. Hij leest daarbij voor uit zijn werk. Het optreden kan echter niet worden gezien als een lezing, maar eerder als een onemanshow zoals van een cabaretier.

De volgende voorstellingen zijn gegeven:

- Jamboree (1982-1984)
- Een slagerszoon met een brilletje (1986)
- In de piste (1988-1989)
- Kartonnen dozen (1992)
- Gespleten en bescheten (1997-1999)
- The very best of the artist formerly known as a young man (1998)
- Ten oorlog - De solo (2000)
- Veldslag voor een man alleen (2003-2004)
- Geletterde Mensen (2006), samen met Antjie Krog
- Woest (2008) 50 jaar Lanoye
- Woest (2010) (voorlopige) tweede afscheidstournee van een onverbeterlijke literaire divo. De voorstelling op 6 maart 2010 in de Koninklijke Vlaamse Schouwburg in Brussel begon Lanoye met een opmerking speciaal voor de Nederlandse toehoorders. De gemeenteraadsverkiezingen in Nederland waren juist achter de rug, waar een omwenteling plaatsvond in Almere, waar de PVV de grootste partij was. Deze partij heeft als vrijwel enige thema de allochtonen. Volgens Lanoye loopt Nederland met de PVV van Wilders 20 jaar achter. Hij refereerde hiermee aan het Vlaams Blok, dat eerder veel stemmers kreeg in Vlaanderen.
- Bloed & Rozen (2011): Bloed & rozen' is de nieuwste samenwerking tussen Lanoye en Guy Cassiers, voor Het Toneelhuis ion (Antwerpen). Het wordt in de zomer van 2011 ook opgevoerd in de beroemde Cour d'Honneur van het Palais des Papes, in het kader van het theaterfestival in Avignon.
- De Russen (2011) door Toneelgroep Amsterdam in een regie van Ivo van Hove
- In 2012 speelt Lanoye de theatersolo "Sprakeloos". Tijdens de Nederlandse Boekenweek wordt deze voorstelling opgevoerd voor een uitverkocht Carré in

Amsterdam. In het najaar van 2012 speelt de naar het Frans vertaalde Sprakeloos-voorstelling "La Langue de ma mère" vijf maal voor een eveneens uitverkocht Théâtre National.

- Hamlet versus Hamlet (2014): Voor de eerste keer sinds Ten Oorlog bewerkt Lanoye opnieuw Shakespeare. Regie is van Guy Cassiers, coproductie Toneelhuis en Toneelgroep Amsterdam. Het wordt een radicale bewerking met in de hoofdrol actrice Abke Haring als vrouwelijke Hamlet. De voorstelling wordt bij uitkomst meteen genomineerd voor het Nederlandse Theaterfestival.

Bibliografie

- 1980 - *Maar nog zo goed als nieuw* (poëzie)
- 1981 - *Neon! Een elegisch rockgedicht* (poëzie)
- 1982 - *Gent-Wevelgem* (poëzie)
- 1983 - *De nagelaten gedichten* (poëzie)
- 1983 - *De glazen klomp* (poëzie)
- 1983 - *Rozegeur en Maneschijn* (essays)
- 1984 - *In de piste* (poëzie)
- 1984 - *Bagger* (poëzie)
- 1985 - *Een slagerszoon met een brilletje* (verhalen)
- 1986 - *Het cirkus van de slechte smaak* (kritieken)
- 1988 - *Alles moet weg* (roman)
- 1989 - *Vroeger was ik beter* (essays)
- 1989 - *De Canadese Muur* (toneel, samen met Herman Brusselmans)
- 1989 - *Gespleten en bescheten* (kritieken)
- 1990 - *Hanestaart* (poëzie)
- 1991 - *Kartonnen dozen* (roman)
- 1991 - *Blankenberge* (toneel)
- 1991 - *Bij Jules en Alice* (toneel)
- 1992 - *Doen!* (columns/essays)
- 1993 - *De schoonheid van een total loss* (toneel)
- 1993 - *Celibaat* (toneel, naar Gerard Walschap)
- 1994 - *Spek en bonen* (verhalen)
- 1994 - *Maten en gewichten* (kritieken)
- 1997 - *Het goddelijke monster* (roman)
- 1997 - *Ten oorlog* (toneelstuk met een lengte van 11 uur. Lanoye schreef dit samen met Luk Perceval; naar *The Wars of the Roses* van Shakespeare. In Duitsland opgevoerd onder de naam *Schlachten!*) (Lucas Van den Eynde ontving de Arlecchino voor beste mannelijke bijrol)
- 1999 - *Zwarte Tranen* (roman, publieksprijs De Gouden Uil 2000)
- 2001 - *Tekst & uitleg/Woorden met vleugels* (kritieken)
- 2001 - *Mamma Medea* (toneel, naar Euripides en Apollonios van Rhodos)

- 2002 - *Niemand's Land Gedichten uit de Groote Oorlog*, Prometheus, Amsterdam (met o.a. een vrije vertaling van *Dulce et decorum est* uit 1917 van Wilfred Owen)
- 2002 - *Boze Tongen* (roman, De Gouden Uil, publieksprijs De Gouden Uil 2003 en De Inktaap 2005)
- 2003 - *Veldslag voor een man alleen* (toneel)
- 2004 - *Diplodocus Deks* (toneel)
- 2004 - *De Jossen* (toneel)
- 2004 - *Overkant* (poëzie)
- 2004 - *Het vroegste vitriool* (kritieken)
- 2004 - *Vitriool voor gevorderden* (kritieken)
- 2005 - *Stadsgedichten* (poëzie)
- 2005 - *De meeste gedichten* (poëzie)
- 2005 - *Fort Europa* (toneel)
- 2006 - *Het derde huwelijk* (roman)
- 2006 - *Mefisto for ever* (toneel, vrij naar de roman Mephisto van Klaus Mann) (hoofdrolspeleer Dirk Roefthoof ontving hiervoor de Louis d'Or)
- 2007 - *Schermutseling* (kritieken)
- 2008 - *Atropa. De wraak van de vrede* (toneel, vrij naar Euripides, George Bush, Donald Rumsfeld en Curzio Malaparte)
- 2008 - *Woest* (solovoorstelling)
- 2008 - *Alles eender (ganzenpas)* (toneel)
- 2009 - *Sprakeloos* (roman)
- 2011 - *Bloed en Rozen* (toneel)
- 2011 - *De Russen! Ivanov meets Platonov* (toneel, vrij naar Anton Tsjechov)
- 2012 - *Heldere hemel* (gebaseerd op het vliegtuigongeluk bij Kortrijk)
- 2013 - *Gelukkige slaven* (roman)
- 2014 - *Hamlet versus Hamlet* (toneel)

Belangrijkste bekroningen

- 1992 - Humo's Gouden Bladwijzer voor *Kartonnen dozen*
- 1994 - Toneelprijs van de provincie Antwerpen voor *Blankenberge*
- 1995 - Arkprijs van het Vrije Woord voor *Maten en gewichten*
- 1998 - Océ Podium Prijs voor *Ten oorlog*
- 1998 - Prosceniumprijs voor *Ten oorlog*
- 1999 - Thaliaprijs voor *Ten oorlog*
- 1998 - Humo's Gouden Bladwijzer voor *Het goddelijke monster*
- 2000 - Driejaarlijkse Vlaamse Gemeenschapsprijs voor Toneelletterkunde voor *Ten oorlog*
- 2000 - Innovationspreis Theatertreffen Berlin voor *Schlachten! (Ten oorlog)*
- 2000 - De Gouden Uil Publieksprijs voor *Zwarte Tranen*
- 2000 - Humo's Gouden Bladwijzer voor *Zwarte Tranen*

- 2003 - De Gouden Uil Literatuurprijs voor *Boze Tongen*
- 2003 - De Gouden Uil Publieksprijs voor *Boze Tongen*
- In 2005 werd Lanoye nr. 84 in de Vlaamse versie van De Grootste Belg.
- 2004 - De Inktaap voor *Boze tongen*
- 2007 - De Gouden Ganzenveer voor zijn oeuvre
- 2010 - De Gouden Uil Publieksprijs voor *Sprakeloos*
- 2011 - De Henriette Roland Holst-prijs voor *Sprakeloos*
- 2012 - De vijfjaarlijkse prijs voor podiumteksten van De Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde voor *Atropa. De wraak van de vrede*
- 2013 - De Constantijn Huygens-prijs voor zijn hele oeuvre

Sprakeloos – inhoud en structuur

(uit *Werkmap voor Leesgroepen. Sprakeloos – Tom Lanoye. Davidsfonds evenementen en Leesweb*)

De roman begint met een voorwoord, waarin de auteur zegt dat als je niet houdt van verhalen die gebaseerd zijn op waarheid, je het boek maar moet terugleggen waar je het gevonden hebt. Maar dan mis je wel het verhaal van zijn moeder.

Hij (of: het verhaal van het verhaal)

In dit deel vertelt Tom Lanoye het verhaal van zijn vader, over het einde van zijn leven. Dit combineert hij met uit te leggen waarom hij deze roman ‘die geen roman mag zijn’ moet schrijven en tegelijkertijd niet kan schrijven. Hij kan uiteindelijk pas overgaan tot het schrijven van zijn roman als ook zijn vader overleden is.

Zij (of: geslagen met verstomming)

Hierin vernemen we de geschiedenis van de aftakeling van zijn moeder, waarbij hij voortdurend afwijkt om herinneringen op te halen over zijn ouders, of ergens anders dieper op ingaat, teneinde het verhaal te laten durven (en geen definitief afscheid te moeten nemen van zijn moeder). We leren de moeder kennen als een echt ‘moederdier’, een vrouw waarmee niet te spotten valt, die alles over heeft voor haar kinderen en die haar man doodgraag ziet, al is ze niet de gemakkelijkste om mee samen te leven. We zien hoe haar middelste zoon rebelleert en later omkomt in een ongeval, hoe haar zus, Maria de Kunstzinnige, dementeeert, waarop de moeder eist dat ze het bij haar nooit zo ver laten komen. We maken kennis met de figuren uit de wijk, met hun eigenaardigheden en gebreken. Steeds weer komt het verhaal terug bij het heden, waar de moeder door een beroerte geveld is en haar spraakvermogen kwijt is. Zij, waarvan de auteur juist de taal heeft geleerd, zij, die niet kon zwijgen. We zijn getuige van moeilijke momenten tussen moeder en zoon Tom, maar ook van meer tedere momenten waaruit de liefde tussen die twee spreekt.

Ik (of: en wat nu)

De moeder wordt gecremeerd en de auteur vraagt zich af of hij het boek geschreven heeft dat hij voor ogen had. Hij weet wel dat hij nooit meer zal zwijgen en dat hij zal blijven schrijven, in rebellie tegen de afasie die zijn moeder heeft geveld.

Titel

De titel van het boek slaat enerzijds op de afasie van de moeder van Tom Lanoye. Maar Lanoye voelde zich ook sprakeloos toen hij het boek probeerde te schrijven. Nadat hij het boek uiteindelijk toch geschreven heeft, weet de auteur dat hijzelf nooit meer sprakeloos zal zijn, als rebellie tegen de sprakeloosheid van zijn moeder.

En daar en dan heb ik mezelf gezworen dat ik voortaan, van nu af aan, één roeping heb, één doel, één godverloren zelfgekozen plicht, omdat ik weinig anders kan, niets anders heb geleerd en nergens anders in geloof. Dat ik, wanneer en waar ik er de kans toe zie, de stilte zal bestrijden met mijn stem, de leegte zal proberen te betwisten met mijn woord, al het beschikbare papier ter wereld zal proberen te bevechten met mijn taal. Laat dat mijn rebellie zijn, mijn revolte, tegen slijm, tegen gereutel. Laat me minstens dit als mouterij. Dat er geen tel meer zij, geen blad, geen boek, dat niet in honderdduizend tongen spreekt, dat niet getuigt van woordenschat. Nooit meer zwijgen, altijd schrijven, nooit meer sprakeloos. Begin. (p. 359-360)

Personages

De auteur: Tom Lanoye vertelt het verhaal als ik-verteller. Als zoon van zijn moeder speelt hij zelf uiteraard een belangrijke rol in het verhaal, hoewel hij ook een hele boel anekdotes ophaalt die gebeurt zijn voor zijn tijd.

De moeder – Josee Verbeke: Ze is een sterke vrouw die leeft voor haar gezin en haar toneel. Ze heeft gestudeerd en had een mooie carrière kunnen hebben, maar geeft haar baan op om haar man te helpen in de slagerij.

De vader – Roger Lanoye: Hij komt uit een beenhouwersgeslacht en oefent dat beroep uit met veel werkvreugde. Hij houdt zielsveel van zijn vrouw en is later dan ook radeloos als ze hem, geveld door haar beroerte, agressief behandelt. In het rusthuis waar hij zijn laatste jaren slijt, omringt hij zich door foto's van zijn vrouw.

De rest van de personages van het boek bestaan uit de broers van Tom – steeds met een bijnaam genoemd, zoals De Lastigste – en de kleurige personages uit de buurt.

Thema's en citaten

Taal en literatuur

Het boek gaat over het verlies van taal door Tom Lanoyes moeder, over haar eigen liefde voor taal en over de liefde van taal van Lanoye zelf. Het boek gaat bijvoorbeeld even goed over hoe een boek geschreven mag en kan worden en welk soort taalgebruik daar het geschikt voor is.

Lanoye verzet zich tegen het minimalisme dat in de mode is. Hij maakt gebruik van originele beeldspraak en taalspelletjes.

‘Om een en ander goed te maken, de leegte zowel als de zelfmoordgedachten, stijgt er op dat immense lege marktplaats één keer per jaar, ter herdenking van de Bevrijding – een term die bij de inwoners steeds nieuwere betekenissen en verlangens wakker maakt – een eskader op van kakelbonte ballonnen, gevuld met helium of versgebakken warme lucht’. (p.16)

‘Wat ik hier ook opdis, in welke volgorde of in welke toonaard, het blijft een nobele leugen, een splinter van het prisma dat haar leven was. Waarom zou mijn ene beperkte lichtstraal meer waard zijn dan de zon van alle andere tezamen? Mijn lezing van haar levensfeiten is misschien gedoemd om mettertijd als enige over te blijven, en zodoende alles wat er echt van haar zal overschieten’. (p.30)

‘Schrijven is vernielen, bij gebrek aan beter. Waar je over schrijft gaat pas dan en juist daardoor voorbij. Literatuur is loslaten. Schrijven is verdwijnen. Dus alle, kom. Néem afscheid – ook jij. Maak er een dik vet kruis over, hoe zachtmoedig ook getrokken. Over haar, over hem. Hun wijk, hun époque, hun bestaan’. (p.64)

‘Dit mag en zal geen bellettrie worden. Niet uitgerekend hier, ik smeek u, ik smeek mezelf: nee, niet opnieuw de aloude trukendozen, vol cultureel correcte krulijzers en fiorituren, vol goedgekeurde schrijfmaniertjes naast artistiek verantwoorde metaforen. Ik ben de literatuur met hoofdletters voorbij. En tegelijk, geloof me, bestaan er geen hoofdletters en leestekens genoeg, de hyperbolen ontbreken om de dapperheid te bezingen van een tachtigjarige die, toen ze besepte wat haar overkwam, alleen nog wilde sterven, en die, toen ze niets meer besepte, onverzettelijk voortleefde, die maar blééf ademen, tot haar bittere slot. Er bestaan gezoon te weinig welluidende lettergrepen om de schande te vervloeken van haar aftakeling, haar ongelijke strijd. Haar lot, en in haar lot: dat van iedereen.

Daarom mocht dit hier niets van doen hebben met letterkunst, en moest het tegelijk een betere Bijbel worden, een onsterfelijk gedicht zoals er nog nooit een is gecomponeerd. Een strijdlustige lofzang, hooggestemd en meeslepend en onmeedogend, als voor de vruchtbaarste en hardvochtigste zomer onder alle zomers. En toch, tegelijk, mordicus: een sec relaas, een opsomming van scènes en taferelen, ontdaan van tierelantijnen en pretenties, zonder meer, ‘het leven zoals het leven is’, onvolkomen, verbrokken en chaotisch. Niets dan hoofdletters en ronkende binnenrijmen, tegelijk alleen maar naakte feiten. Niets en alles tegelijk, en liefst van al in één geut eruit gebraakt. Begin dan maar eens te schrijven. Niet dus.’ (p. 31).

‘Soms is minder gewoonweg wat het is. Minder. En laat mij net gespogen en gescheten zijn, en onherstelbaar voorbestemd, en onherroepelijk verminkt, door een cultuur van ‘Mag het iets meer zijn, madam’. En zelfs los daarvan, in alle eerlijkheid: ‘minder’ is een leugen. ‘Minder’ is een laffe constructie, gemakzuchtig bedrog, minimalistische kitsch. Het leven is geen galerie, van boven tot onder in steriel wit geschilderd, met maar één kubistisch

winterlandschapje aan de muur, of met maar één stuk excrement dat aan één draadje aan de zoldering hangt te draaien, of met maar één aquarium waarin op sterk water ocharme één beest ronddrijft dat proper in tweeën is gesneden, of wat er vandaag de dag verder nog allemaal naar voren wordt geschoven als zijnde ‘de kunst van het moderne memento mori’ – ga ook eens wérken in een abattoir, pathetische sukkels, en zie of je het een week volhoudt, tegen een karig loon in plaats van tegen tien miljoen per beest’ (p.277-278)

Aftakeling en de dood

‘Natuurlijk heb ik me afgevraagd of ik dit boek wel kon schrijven. Ik gooi de aftakeling van mijn moeder te grabbel, die welbespraakte slagersvrouw en tegelijk bevlogen amateur-actrice die door een beroerte werd geraakt in wat haar het meest dierbaar was: haar spraak. Je gaat niet zomaar even zitten te vertellen over de vol gescheten luier van je moeder. Ik heb daar mee geworsteld en ik wou dat mijn schroom ook van dit boek af zou druipen. Dat de lezer zich mee ongemakkelijk voelt, niet alleen omdat we naar de pijnlijke neergang van mijn moeder kijken maar ook omdat mijn waarschuwing luid weerklinkt. Komaan, je moet al een hersenloze hond zijn om niet aan je eigen vergankelijkheid te denken als je dit leest. Dit boek roept vragen op over het waarom van leven en lijden, waarbij ik dat laatste compleet zinloos acht’. Tom Lanoye in een interview met Jo De Ruyck, Het Nieuwsblad, 01/10/2009

Familiebanden

‘Maar allemaal vertonen ze een gezicht dat boekdelen spreekt, zoals alleen de gezichten van oudere verwanten boekdelen kunnen spreken zodra het gesprek belandt op een van de jongste en roerigste telgen uit het gezamenlijke nest.

Als ons Joséeke zich iets voorneemt?

Ga dan maar uit de weg.’ (p.15)

‘Een paar jaar later zat ze licht af te geven in het aardedonker, van trots, omdat ik van mijn pen bleek te kunnen leven, een literaire prijs kreeg, en toch geen drankprobleem’. (p.26)

‘Want oh mijn god waarin ik niet geloof – hoe perfect beheerste zij het palet der huishoudelijke afpersing! Ze dwong er meestal respect mee af, somtijds afgrijzen, en te allen tijde gehoorzaamheid, ongeacht haar wapenkeuze, steeds aangepast aan het terrein en het moment van de familiale veldslag. Haar veldkast hing vol en het instrumentarium was afdoend geolied. Leugentje om bestwil naast bestraffend dreigement. Gekwetste

zwijgzaamheid naast furieuze woordenstroom. Fluisterend werken op het private sentiment, naast smalend wijzen op nakende spot, van heel de buurt en heel de school en heel het land. Geen rol was haar te min, geen repliek te geraffineerd. 'Er is maar een slag volk verfoeilijker dan mensen die slecht schrijven over hun ouders. Dat zijn mensen die niet schrijven over hun ouders. Terwijl ze pourtant kúnnen schrijven'. Toegegeven, dat laatste heeft ze nooit gezegd. Maar ze had het kunnen zeggen.' (p.28)

Zeitgeist

Lanoye schetst in het boek het portret van een generatie.

'En evengoed was het niet vanzelfsprekend dat een stichtelijk opgevoede jongedame uit het Waasland in haar eentje de wereld begon af te reizen terwijl ze niet eens missiezuster wilde worden, maar gewoon op cursus ging, ter Vervolmaking dan nog, tot ver over het kanaal'. (p.14)

Over België: 'Veel beter kun je niet liggen in Europa, tenzij wanneer het oorlog wordt' (p.13)

'De fanfare van de socialisten ging uit, niet lang daarna de harmonie van de katholieken. Elk voorafgegaan door hun respectieve turnkring, de veteranen op kop, daarna de juffers, dan de knapen, en elk gevolgd ook door hun respectieve volksvertegenwoordigers, gemeenteraadsleden, representanten van hun twee wereldoorlogen. Het hele pak werd achterna gehuppeld door alles wat jonger was dan twaalf en ideologisch nog niet vastbesloten' (p.232).

Andere

Citaat over de bibliotheekboeken die je als kind las: p.20-21.

Recensies

Zie bijlage.